

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за травень 2025 року

Зміст

1. Справи про банкрутство.....	4
1.1. Про закриття провадження у справі про банкрутство з підстав, визначених у п. 14 ч. 1 ст. 90 КУзПБ – «в інших випадках, передбачених цим Кодексом».....	4
1.2. Про судовий контроль у справі про неплатоспроможність та підстави для відмови в затвердженні плану реструктуризації.....	6
1.3. Про скасування заходів забезпечення позову, який залишено судом без розгляду, у зв'язку з поданням позивачем заяви з грошовими вимогами до боржника у справі про неплатоспроможність.....	10
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством.....	12
2.1. Про неможливість застосування рекомендацій АМК як джерела правозастосовчої практики в розумінні ч. 4 ст. 236 ГПК України.....	12
2.2. Щодо використання загальноновживаного позначення в торговельній марці на медичний препарат.....	13
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав.....	14
3.1. Щодо відсутності порушених прав колишнього учасника ТОВ рішенням загальних зборів товариства, що стосується прав / інтересів колишнього директора ТОВ.....	14
3.2. Щодо обсягу документів, які можуть бути витребувані учасником у ТОВ відповідно до статей 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».....	16
3.3. Про неправомірність повторного розгляду Мін'юстом однієї й тієї ж скарги без наявності судового рішення про скасування попереднього рішення Мін'юсту.....	19
3.4. Щодо того, чи може свідчити про зловживання процесуальними правами збіг в одній особі позивача та директора відповідача.....	22
4. Справи щодо земельних відносин та права власності.....	24
4.1. Щодо належного способу захисту прав територіальної громади, порушених неправильним визначенням цільового призначення орендованої земельної ділянки комунальної власності, яке спричинило встановлення орендної плати в меншому розмірі.....	24

Перелік уживаних скорочень

АТ	— акціонерне товариство
ВП ВС	— Велика Палата Верховного Суду
ВС	— Верховний Суд
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ГО	— громадська організація
ЄДР	— Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань
КГС ВС	— Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КПК	— Кримінально-процесуальний кодекс України
КУзПБ	— Кодекс України з процедур банкрутства
Мінюст	— Міністерство юстиції України
ОДА	— обласна державна адміністрація
ОП КГС ВС	— об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	— об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	— публічне акціонерне товариство
ПП	— приватне підприємство
ПрАТ	— приватне акціонерне товариство
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	— Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Про закриття провадження у справі про банкрутство з підстав, визначених у п. 14 ч. 1 ст. 90 КУзПБ – «в інших випадках, передбачених цим Кодексом»

Настання обставин, передбачених п. 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, у справі про банкрутство, провадження в якій хоча і відкрито до введення в Україні воєнного стану з 24.02.2022, може бути розцінено як передбачений цим Кодексом інший випадок для закриття провадження у справі про банкрутство у розумінні п. 14 ч. 1 ст. 90 КУзПБ.

Постановою господарського суду від 24.02.2022 визнано банкрутом ПНВСП «АгроВосток» (далі – Боржник), відкрито ліквідаційну процедуру та призначено ліквідатором банкрута - арбітражного керуючого Бохана О.С. тощо.

Ліквідатор боржника арбітражний керуючий Бохан О.С. та ВТ «Державний ощадний банк України» в особі філії - Луганського обласного управління АТ «Ощадбанк» (далі –Кредитор) подали до суду заяву про закриття провадження у справі про банкрутство Боржника в порядку ст. 90 Кодексу України з процедур банкрутства.

Ухвалою господарського суду, зокрема, відмовлено у задоволенні заяв ліквідатора Боржника арбітражного керуючого Бохана О.С. та Кредитора про закриття провадження у справі про банкрутство Боржника

Постановою апеляційного суду залишено без змін ухвалу господарського в частині відмови у задоволенні заяви про закриття провадження у справі.

Предметом касаційного розгляду стали вимоги Кредитора та ліквідатора Боржника про закриття провадження у справі про банкрутство на стадії ліквідації з підстав, визначених в п. 14 ч. 1 ст. 90 КУзПБ – «в інших випадках, передбачених цим Кодексом», а саме через неможливість ліквідатора виконати належним чином свої обов'язки та повноваження у цій справі та завершити ліквідаційну процедуру Боржника у встановлених законом строк та порядку внаслідок того, що виявлене майно Боржника опинилося на окупованих російською федерацією територіях.

ОЦІНКА СУДУ:

У даній справі КГС ВС звернувся до визначеного спеціальним законом з питань банкрутства, а саме КУзПБ правового регулювання закриття провадження у справі про банкрутство.

Підстави для закриття провадження у справі про банкрутство наведені в ч. 1 ст. 90 цього Кодексу, п. 14 якої встановлена можливість закриття провадження у справі про банкрутство в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

Розкриваючи зміст цієї норми та випадки, які підпадають під визначення підстав для закриття провадження у справі про банкрутство згідно з зазначеною

нормою Кодексу, КГС ВС виходив з того, що у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та введення воєнного стану всі учасники правовідносин в Україні опинилися в умовах, коли не всі закони передбачали правила їх застосування в умовах правового режиму воєнного стану з урахуванням наслідків, що настали у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України (проведення бойових дій на окремих територіях, окупація окремих територій, а відповідно і відсутність або обмеження доступу до відповідних інструментів регулювання правовідносин: Державні реєстри, діяльність нотаріусів, судів, інших державних структур тощо).

У розділ «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ внесені зміни у вигляді тимчасових положень, які регулюють окремі правовідносини з питань банкрутства під час дії воєнного стану (п. 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення»). Приписами цього пункту законодавець встановив заборону на відкриття, а відповідно і на здійснення провадження у справі про банкрутство боржника, ініційованого за заявою кредитора, у разі, зокрема перебування єдиного майнового комплексу боржника на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих російською федерацією територіях.

У застосуванні згаданих положень КУзПБ КГС ВС також зазначив, що попри визначення законодавцем наведених обставин як заборони саме на відкриття провадження у справі про банкрутство, між тим відповідна заборона, що логічно поширюється і на подальше здійснення провадження у такій справі, означає, що настання обставин, передбачених приписами п. 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, у справі про банкрутство, провадження в якій хоча і відкрито до введення в Україні з 24.02.2022 воєнного стану, може бути розцінено як передбачений цим Кодексом інший випадок для закриття провадження у справі про банкрутство у розумінні п. 14 ч. 1 ст. 90 КУзПБ.

Окрім того, на момент ухвалення оскаржуваних у даній справі судових рішень ліквідаційна процедура Боржника тривала понад два роки, тобто більше, ніж встановлений законом строк у дванадцять місяців.

Згідно з приписами п. 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ господарський суд під час дії воєнного стану, а також протягом шести місяців після його припинення чи скасування (1) за клопотанням комітету кредиторів, (2) кредитора, (3) арбітражного керуючого чи (4) з власної ініціативи може продовжити строки, зокрема процедури розпорядження майном, ліквідації, реструктуризації боргів боржника та погашення боргів боржника.

КГС ВС зазначив, що воєнний стан сам по собі не є безумовною підставою для продовження судом строку процедури ліквідації у справі про банкрутство. Такий строк може бути продовжений через воєнний стан у розумних межах, тобто за умови, що мета провадження у справі про банкрутство та цілі ліквідації боржника є об'єктивно досяжними, тобто реальними, а їх досягнення у межах встановлених КУзПБ строків через воєнний стан сповільнюється, однак

не перестає бути можливим. Між тим суди цього не врахували і за відсутності як клопотання кредиторів, так і ухваленого судом за власною ініціативою рішення про продовження процедури ліквідації у цій справі за правилами п. 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУЗПБ, дійшли передчасного висновку про відмову у задоволенні заяв ліквідатора Боржника та Кредитора про закриття провадження у справі про банкрутство Боржника.

КГС ВС дійшов висновку, що внаслідок перебування з 24.02.2022 на окупованій території основної частини майна Боржника (цілісного майнового комплексу тощо), що підлягає включенню до ліквідаційної маси, та безуспішності дій з пошуку іншого (рухомого) майна Боржника настала об'єктивна неможливість завершити процедуру ліквідації Боржника за правилами КУЗПБ.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій у частині відмови у задоволенні заяв Кредитора та ліквідатора Боржника арбітражного керуючого Бохана О. С. про закриття провадження у справі про банкрутство Боржника. Справу в скасованій частині направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.04.2025 у справі № 913/355/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127249531>

1.2. Про судовий контроль у справі про неплатоспроможність та підстави для відмови в затвердженні плану реструктуризації

Наявність принаймні однієї з передбачених ч. 8 ст. 126 КУЗПБ підстав виключає затвердження господарським судом плану реструктуризації, незалежно від факту схвалення її відповідними особами, а зумовлює необхідність вирішення питання щодо визнання боржника банкрутом або закриття провадження у справі про неплатоспроможність (за наявності обставин, передбачених ч. 7 ст. 123 КУЗПБ).

Господарський суд відкрив провадження у справі про неплатоспроможність фізичної ОСОБА_1, ввів процедуру реструктуризації боргів, ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів, призначив арбітражного керуючого Хандуріна Д. В. керуючим реструктуризацією.

Місцевим господарським судом завершено попереднє засідання, встановлено дату проведення зборів кредиторів. До господарського суду надійшло клопотання Акціонерного товариства «Комерційний банк «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк», кредитор) про закриття провадження по справі. Згодом надійшло від керуючого реструктуризацією фізичної особи ОСОБА_1 арбітражного керуючого Хандуріна Д. В. клопотання про закриття процедури реструктуризації боргів фізичної особи ОСОБА_1, припинення повноважень керуючого реструктуризації арбітражного керуючого Хандуріна Д. В., визнання

боржника фізичну особу ОСОБА_1 банкрутом, введення відносно фізичної особи ОСОБА_1 процедури погашення боргів, призначення керуючого реалізацією майна. У вказаному клопотанні керуючий реструктуризацією також зазначив, що рішення про затвердження плану реструктуризації не прийнято у зв'язку з відсутністю кредиторів з правом вирішального голосу, наявних активів боржника недостатньо для погашення кредиторських вимог.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні клопотань керуючого реструктуризацією фізичної особи ОСОБА_1; затвердив звіт керуючого реструктуризацією фізичної особи ОСОБА_1 арбітражного керуючого Хандуріна Д. В. про нарахування та виплату йому винагороди за виконання обов'язків керуючого реструктуризацією; задовольнив клопотання АТ КБ «ПриватБанк» про закриття провадження по справі; припинив процедуру реструктуризації боргів боржника – ОСОБА_1; припинив повноваження керуючого реструктуризацією боргів фізичної особи ОСОБА_1 арбітражного керуючого Хандуріна Д. В.; припинив дію мораторію на задоволення вимог кредиторів; закрив провадження у справі про неплатоспроможність ОСОБА_1. Приймаючи рішення, суд виходив з тих обставин, що поведінка боржника є недобросовісною, оскільки містить ознаки ухилення від виконання зобов'язань, маючи на меті фактичне списання заборгованості перед кредиторами, що може свідчити про зловживання правом на доступ до суду зі зверненням з заявою про неплатоспроможність.

Апеляційна інстанція залишила без змін рішення місцевого господарського суду.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зауважив, що КУзПБ запроваджено «добровільне банкрутство» боржника – фізичної особи, що є правом, яким боржник, у разі дотримання певних вимог, може скористатися задля реструктуризації боргів, їх часткового чи повного прощення (списання), за результатом чого отримати звільнення від боргів і відновити свою платоспроможність.

Згідно з положеннями КУзПБ судова процедура реструктуризації боргів боржника вводиться одночасно з відкриттям провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи та має строковий характер.

Порядок затвердження плану реструктуризації боргів боржника закріплений у ст. 126 КУзПБ, яка передбачає подання керуючим реструктуризацією відповідної заяви протягом трьох днів з дня схвалення зборами кредиторів погодженого з боржником плану реструктуризації боргів, розгляд такої заяви господарським судом протягом 10 днів з дня її отримання із заслуховуванням кожного присутнього на засіданні кредитора, який має заперечення щодо плану реструктуризації боргів.

Господарський суд зобов'язаний затвердити план реструктуризації боргів боржника, якщо такий план схвалений кредиторами та боржником. Утім у ч. 8 ст. 126 КУзПБ передбачені підстави для постановлення господарським

судом ухвали про відмову у затвердженні плану реструктуризації боргів боржника у справі про неплатоспроможність. У разі постановлення господарським судом ухвали про відмову у затвердженні плану реструктуризації боргів боржник, збори кредиторів мають право звернутися до суду з клопотанням про визнання боржника банкрутом або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність (ч. 10 ст. 126 КУзПБ).

Господарський суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні плану реструктуризації боргів боржника у справі про неплатоспроможність, якщо: 1) порушено порядок розроблення, схвалення та погодження плану реструктуризації боргів, встановлений цим Кодексом; 2) умови реструктуризації боргів суперечать законодавству; 3) при схваленні плану реструктуризації боргів були допущені порушення законодавства, що вплинули на результат голосування; 4) кредитор, який не брав участі в голосуванні чи проголосував проти схвалення плану реструктуризації боргів, доведе, що в разі визнання боржника банкрутом у порядку, визначеному цим Кодексом, його вимоги були б задоволені у розмірі, що перевищує розмір вимог, які будуть задоволені відповідно до умов плану реструктуризації боргів; 5) боржник не погасив борги щодо сплати аліментів, відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та сплати інших обов'язкових платежів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, якщо така заборгованість існувала до моменту подання плану реструктуризації боргів боржника на затвердження до господарського суду; 6) боржник вчиняє дії, спрямовані на перешкоджання проведенню стосовно нього процедур, передбачених цим Кодексом; 7) план реструктуризації боргів не погоджено боржником.

КГС ВС зазначив, що процедура реструктуризації боргів боржника є першим, обов'язковим та пріоритетним етапом справи про неплатоспроможність фізичної особи, у якій боржник може реалізувати право на зміну способу та порядку сплати боргів з урахуванням його об'єктивних можливостей і прагнення до розрахунку з кредиторами, маючи гарантії залишення частини доходу на задоволення побутових потреб та може отримати прощення (списання) кредиторських вимог чи їх частини.

Системний аналіз статей 119, 123, 126 КУзПБ вказує, що законодавець закріпив у спеціальних нормах Кодексу принцип добросовісної поведінки боржника - фізичної особи, за яким право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише добросовісний боржник, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, при цьому демонструє дієве прагнення до компромісу

з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів до задоволення їх вимог.

Добросовісність боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для оцінки обставин і підстав, якими КУзПБ зумовлює вирішення судом питання щодо подальшого руху справи, зокрема закриття провадження про неплатоспроможність фізичної особи у випадках, передбачених статтями 123, 126, 128 КУзПБ. Тому обставини, що свідчать про недобросовісну поведінку боржника у сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом як підстави для ухвалення рішення про закриття провадження у справі, замість переходу до процедури погашення боргів боржника.

Такими обставинами можуть бути, серед іншого, ненадання боржником обґрунтованих пояснень стосовно обставин неплатоспроможності (руху активів, витрачання отриманих від кредиторів коштів тощо); зазначення у декларації працездатного боржника відомостей про доходи, що значно менші за відповідний середній показник у регіоні та за відповідною спеціальністю; посилення у декларації про майновий стан на ненадання інформації членом сім'ї боржника за умови, що така інформація є необхідною для з'ясування суттєвих для справи обставин, або в інший спосіб ухилення боржника від конструктивної співпраці з кредиторами, керуючим реструктуризацією чи від відкритої взаємодії з судом, економічна необґрунтованість та/або очевидна невиконуваність плану реструктуризації, яка може призвести до явного порушення прав кредиторів щодо отримання боргу в розумні строки.

КГС ВС зауважив, що встановлення обов'язку із затвердження плану реструктуризації боргів боржника, навіть схваленого кредиторами та боржником, не звільняє господарський суд від необхідності зайняття активної процесуальної позиції при його затвердженні та дотримання принципу судового контролю як невід'ємної складової провадження у справах про банкрутство та неплатоспроможність, зумовленої необхідністю досягнення специфічної мети такого провадження, яка відрізняється від мети позовного провадження.

Наявність принаймні однієї з передбачених ч. 8 ст. 126 КУзПБ підстав виключає затвердження господарським судом плану реструктуризації, незалежно від факту схвалення її відповідними особами, а зумовлює необхідність вирішення питання щодо визнання боржника банкрутом або закриття провадження у справі про неплатоспроможність (за наявності обставин, передбачених ч. 7 ст. 123 КУзПБ).

КГС ВС підтримав позицію судів попередніх інстанцій щодо наявності обставин, які свідчать про недобросовісність поведінки ОСОБА_1 під час проведення щодо нього процедур неплатоспроможності, про невідповідність плану реструктуризації вимогам КУзПБ та, як наслідок, закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи на підставі ч. 7 ст. 123 КУзПБ, адже саме добросовісність

боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для оцінки обставин при вирішенні в такому випадку питання щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність.

За результатом касаційного розгляду КГС ВС залишив без змін рішення судів попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.05.2025 у справі № 904/3275/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127535991>

1.3. Про скасування заходів забезпечення позову, який залишено судом без розгляду, у зв'язку з поданням позивачем заяви з грошовими вимогами до боржника у справі про неплатоспроможність

У разі залишення позову без розгляду припиняється розгляд судом спору між сторонами, що унеможлиблює в подальшому прийняття судового рішення по суті спору про задоволення позову, а тому застосовані судом заходи забезпечення позову підлягають скасуванню на підставі ч. 9 ст. 145 ГПК України.

ОСОБА_1 звернувся до районного суду з позовом про стягнення з ОСОБА_2 заборгованості за попереднім договором купівлі-продажу та з заявою про вжиття заходів забезпечення позову.

Ухвалою господарського суду вжито заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту на земельну ділянку.

14.02.2024 ухвалою господарського суду за заявою ОСОБА_2 відкрито провадження у справі про її неплатоспроможність. Зазначеною ухвалою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність на підставі ч. 5 ст. 119 КУзПБ, суд вжив заходи для забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони ОСОБА_2 відчужувати майно.

20.02.2024 ухвалою районного суду матеріали цивільної справи передано на розгляд до господарського суду, на розгляді якого перебуває справа про неплатоспроможність фізичної особи ОСОБА_2.

ОСОБА_1 було подано заяву з грошовими вимогами до боржника ОСОБА_2, що виникли на підставі того ж договору, у зв'язку з невиконанням якого заявлено ОСОБА_3 позов до ОСОБА_2 про стягнення боргу, що є предметом розгляду у цивільній справі.

Ухвалою Господарського суду залишено без розгляду позовну заяву ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості.

В подальшому ОСОБА_2 подано заяву про скасування заходів забезпечення позову.

Ухвалою господарського суду відмовлено у задоволенні клопотання про скасування заходів забезпечення позову.

Місцевий господарський суд відмовив у задоволенні клопотання про скасування заходів забезпечення позову, розцінюючи клопотання як надмірний формалізм, що може вплинути на справедливість провадження.

Постановою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено. Ухвалу господарського суду скасовано. Прийнято нове рішення, яким задоволено клопотання ОСОБА_2. Скасовано заходи забезпечення позову, вжиті ухвалою районного суду.

Судове рішення мотивовано тим, що оскільки позов у даній справі був залишений без розгляду, то належить скасувати заходи забезпечення позову в даній справі. Також суд апеляційної інстанції зауважив, що у справі про неплатоспроможність вже було вжито аналогічні заходи забезпечення, які унеможливають розпорядження майном боржника, в тому числі і земельною ділянкою, на яку був накладений арешт у даній справі. Отже, висновки суду першої інстанції не відповідають обставинам справи.

ОЦІНКА СУДУ

Інститут вжиття заходів забезпечення позову є одним із механізмів забезпечення ефективного юридичного захисту.

Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

КГС ВС зазначив, що заходи забезпечення позову є тимчасовими на період вирішення спору по суті з метою зупинення вчинення під час розгляду справи дій, які матимуть відповідні юридичні наслідки та можуть призвести до ускладнення чи унеможливлення виконання судового рішення в разі задоволення позову.

Водночас, залишення позову без розгляду – це форма закінчення розгляду господарським судом справи без прийняття рішення суду по суті спору у зв'язку з виявленням обставин, які перешкоджають розгляду справи.

Відповідно до ч. 9 ст. 145 ГПК України у випадку залишення позову без розгляду, закриття провадження у справі або у випадку ухвалення рішення щодо повної відмови у задоволенні позову, суд у відповідному судовому рішенні зазначає про скасування заходів забезпечення позову.

Отже, у разі залишення позову без розгляду припиняється розгляд судом спору між сторонами, що унеможливорює в подальшому прийняття судового рішення по суті спору про задоволення позову, а тому застосовані судом заходи забезпечення позову підлягають скасуванню на підставі ч. 9 ст. 145 ГПК України, оскільки відпадає необхідність їх застосування як механізму забезпечення виконання в майбутньому рішення суду. КГС ВС зауважив, що забезпечення, вжите

судом у межах позовного провадження, не може існувати окремо без наявного позовного провадження.

Відтак, встановивши, що у цій справі позов ОСОБА_1 до ОСОБА_2 був залишений господарським судом без розгляду, апеляційний господарський суд вірно застосував положення ч. 9 ст. 145 ГПК України та задовольнив клопотання відповідачки про скасування заходів забезпечення позову, звернувши увагу, що предметом судової оцінки у цій справі було питання щодо вжитих заходів забезпечення позову у межах позовного провадження, а не щодо вжиття заходів забезпечення вимог кредиторів у справі про неплатоспроможність.

За результатами касаційного перегляду КГС ВС залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.05.2025 у справі № 911/2308/23 (369/4028/23) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127498883>

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Про неможливість застосування рекомендацій АМК як джерела правозастосовчої практики в розумінні ч. 4 ст. 236 ГПК України

Методичні рекомендації щодо застосування поняття контролю, затверджені рішенням Антимонопольного комітету України від 01.11.2008, не є джерелом правозастосовчої практики в розумінні ч. 4 ст. 236 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Товариства у справі за його позовом про визнання недійсними пунктів резолютивної частини рішення АМК щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу, які стосуються позивача.

АМК України своїм рішенням встановив порушення групою «Інформація_1», до якої входить Товариство, законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене п. 2 ст. 50 та ч. 1 ст. 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон) у зв'язку з чим на Товариство на інших, визначених АМК України, осіб накладено штраф.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, залишене без змін судом апеляційної інстанції, яким у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

Скаржник, посилаючись на п. 3 ч. 2 ст. 287 ГПК України, стверджував, що немає висновку Верховного Суду про застосування Методичних рекомендацій щодо

застосування поняття контролю, затверджених рішенням Антимонопольного комітету від 01.11.2008 (далі – Методичні рекомендації), та ч. 4 ст. 52 Закону щодо накладення штрафу.

Відповідно до змісту Методичних рекомендацій вони мають на меті забезпечити єдність підходів у застосуванні поняття контролю, що міститься в абзаці четвертому статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Методичні рекомендації не містять норм права та мають рекомендаційний характер.

Тож Методичні рекомендації не є джерелом правозастосовчої практики в розумінні ч. 4 ст. 236 ГПК України. Зазначений акт розроблений відповідачем і ним же прийнятий, і не може змінювати чи доповнювати законодавчі приписи. Верховний Суд не здійснює, з огляду на повноваження, визначені у ГПК України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», надання висновку щодо їх застосування.

З огляду на ці та інші, зазначені в постанові КГС ВС висновки, залишив оскаржені рішення місцевого та постанову апеляційного судів без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.05.2025 у справі № 910/3422/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127249551>.

2.2. Щодо використання загальноновживаного позначення в торговельній марці на медичний препарат

З огляду на обставини справи реєстрація загальноновживаного позначення у якості торгової марки за певною особою без зазначення у торговій марці конкретного виробника у такій спосіб щоб його можна було впізнати та ідентифікувати, певним чином монополізує назву медичного препарату за одним з його виробників, а тому не виконує функцію торгової марки.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Компанії у справі за її позовом про визнання недійсними свідоцтва на знак для товарів та послуг, власником яких є Товариство, та зобов'язання УКРНОІВІ вчинити дії.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що спірні знаки для товарів і послуг власником яких є Товариство, не відповідають умовам надання правової охорони, оскільки є такими, що складаються лише з позначень, які є загальноновживаними як позначення товарів певного виду та із загальноновживаних термінів.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, яким позов задовольнив.

Суд апеляційної інстанції за результатами нового розгляду це рішення скасував та відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

З огляду на підстави позову та його предмет вагомим і ключовим стало питання чи є позначення «Інформація_1» загальноновживаним.

Суд апеляційної інстанції, призначаючи повторну експертизу, не зазначив мотиви й обґрунтування в силу приписів ст. 107 ГПК України, та ухвалюючи оскаржувану постанову обмежився дослідженням певних доказів (висновків експертів), залишивши поза увагою твердження, що виробництво препарату «Інформація_1» здійснюється низкою виробників різних країн і чи є вказане позначення загальноновживаним.

Зміст торговельної марки повинен мати незалежний, довільний характер по відношенню до об'єкта маркування, сприйматися як вигаданий символ, який не відображає товарної природи виробів, тобто притаманних їм якостей і властивостей. Тільки в такому разі торговельна марка може здійснювати розрізняльну функцію, виділяти товар серед маси аналогічних, яким притаманні такі самі споживчі якості.

Суд першої інстанції встановив, що препарат «Інформація» виробляється низкою виробників із різних країн тривалий час до реєстрації торговельних марок як позивача, так і відповідача.

Позов подано з тих підстав, що позначення «Інформація_1» є загальноновживаним позначенням товару цього виду та якості – про це свідчить, зокрема низка постанов Кабінету Міністрів України, тощо про закупівлю препарату для потреб військових частин та інше.

Отже, реєстрація такого позначення у якості торгової марки за певною особою без зазначення у торговій марці конкретного виробника у такій спосіб щоб його можна було впізнати та ідентифікувати, певним чином монополізує назву медичного препарату за одним з його виробників, а тому не виконує функцію торгової марки.

З огляду на ці та інші, зазначені в постанові КГС ВС висновки, Суд залишив рішення місцевого суду в силі, а постанову апеляційного суду скасував.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.05.2025 у справі № 910/16093/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127249567>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Щодо відсутності порушених прав колишнього учасника ТОВ рішенням загальних зборів товариства, що стосується прав / інтересів колишнього директора ТОВ

Відсутність порушення прав та законних інтересів позивача є самостійною, достатньою підставою для відмови у позові про визнання недійсними рішень загальних зборів товариства. Учасник, який вибув зі складу юридичної особи і не оспорує правомірність припинення корпоративних прав, не може вимагати визнання недійсними рішень загальних зборів щодо зміни директора товариства, оскільки такі рішення не порушують його права. Колишній учасник товариства, який втратив корпоративні права, не має правового інтересу в тому, хто є директором такого

товариства, а тому визнання недійсними рішень про зміну керівника не призведе до відновлення будь-яких його прав.

КГС ВС розгляну касаційну скаргу колишнього учасника ТОВ «Агро Перемога» (далі – товариство) у справі за позовом скаржника до товариства, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ОСОБА_3, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ОСОБА_4 про визнання недійсними рішень загальних зборів відповідача та скасування реєстраційної дії / запису у ЄДР про державну реєстрацію змін відомостей про юридичну особу (відповідача).

Позовні вимоги обґрунтовані відсутністю належного та своєчасного повідомлення позивача про скликання загальних зборів. З огляду на це позивач не мав змоги належним чином підготуватися і сформулювати своє бачення щодо питань, які розглядалися на зборах, а тому його права, передбачені чинним законодавством, на участь в управлінні товариством та одержання інформації про товариство є порушеними.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду у позові відмовлено.

Рішення попередніх судових інстанцій мотивовані, зокрема тим, що оскільки на момент вирішення спору позивач вже не є носієм корпоративних прав, відсутні фактичні підстави для застосування способу захисту корпоративного права, що є предметом спору в цій справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що корпоративними відносинами є відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних осіб, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав.

Підставами для припинення корпоративних прав учасника юридичної особи та, відповідно, корпоративних відносин, зокрема, можуть бути: 1) відчуження частки у статутному капіталі; 2) вихід учасника з товариства; 3) виключення учасника з товариства; 4) смерть фізичної особи або припинення юридичної особи (з можливістю правонаступництва чи без такої).

Отже, учасник юридичної особи здійснює свої суб'єктивні корпоративні права, доки у його власності знаходиться частка (акція, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі.

У корпоративних відносинах об'єктом захисту є корпоративні права учасника товариства.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на час розгляду справи позивач вже не мав статусу учасника відповідача.

КГС ВС зауважив, що обставини, за яких позивач втратив частку в статутному капіталі відповідача, не охоплюються предметом цього спору; правомірність її вибуття не заперечується учасниками справи, у тому числі позивачем.

Позивач не довів, чим рішення про зміну керівника товариства порушують його права та яким чином вони будуть відновлені в разі визнання таких рішень недійсними.

Рішення, які приймалися на загальних зборах товариства, стосувалися звільнення директора та обрання нового. Водночас на момент ухвалення рішення суду першої інстанції позивач вже не мав статусу учасника товариства; він втратив належні йому корпоративні права, зокрема, право участь в управлінні юридичною особою.

КГС ВС наголосив на тому, що особа, яка не є учасником суб'єкта господарювання корпоративного типу (при цьому не оспорує правомірність припинення належних їй корпоративних прав), не може мати заінтересованості в тому, хто є його директором.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що визнання рішень, прийнятих на загальних зборах товариства, недійсними та скасування реєстраційної дії / запису в ЄДР не матиме правових наслідків для позивача. Фактично пред'явлений позов наразі не виконує функцію захисту прав / інтересів позивача, натомість спрямований на захист прав / інтересів колишнього директора товариства, повноваження якого припинені.

За результатами розгляду касаційну скаргу залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.05.2025 у справі № 917/2019/23 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/127645654>.

3.2. Щодо обсягу документів, які можуть бути витребувані учасником у ТОВ відповідно до статей 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»

Учасник ТОВ має безумовне право на отримання інформації про діяльність товариства, включаючи господарську. Перелік документів, визначений ч. 1 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», не є вичерпним. До документів, які товариство зобов'язане надати учаснику на його вимогу, належать усі документи, що містять інформацію про діяльність товариства, у тому числі первинні бухгалтерські документи, що підтверджують здійснення господарських операцій. Відмова у наданні учаснику документів щодо діяльності товариства на підставі того, що вони не входять до переліку, визначеного законом, є неправомірною та порушує корпоративні права учасника, зокрема право на участь в управлінні товариством та право на інформацію.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 (учасник ТОВ) у справі за позовом скаржника до ТОВ про зобов'язання відповідача протягом 10 днів з дати набрання рішенням законної сили надати ОСОБА_1 належним чином засвідчені копії документів ТОВ: статутів ТОВ у редакціях, що були чинними з дати реєстрації підприємства по дату отримання цієї вимоги; протоколів загальних зборів засновників та учасників ТОВ за 2011-2024 роки; документів ТОВ, що регулюють діяльність органів ТОВ, та зміни до них; переліку дебіторів, кредиторів станом на 31.12.2020, 31.12.2021, 31.12.2022 та 31.12.2023, а також за кожний звітний квартал 2024 року (станом на 31.03.2024, 30.06.2024); перелік контрагентів, яким з 2020 року по сьогодні здійснювалось відчуження товарів; перелік контрагентів, з якими було укладено договори концесії у період з 2020 року до теперішнього часу, а також копії договорів із ними; перелік контрагентів, з якими у ТОВ укладено договори на надання бухгалтерських послуг, а також копії таких договорів; договорів оренди приміщень з 2020 року до теперішнього часу; угод, укладених з постачальниками-нерезидентами за 2021- 2024 роки, та стан розрахунків з ними, підтверджений документально; копії платіжних документів, що підтверджують взаєморозрахунки з постачальниками-нерезидентами; документів (в тому числі, протоколів засідання загальних зборів учасників Товариства, якими було прийнято рішення щодо виплати дивідендів його учасникам та/або щодо розподілення прибутку та/або інші документи, якими було визначено прибутки Товариства та прийнято рішення щодо їх подальшої долі).

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що він є учасником ТОВ. У межах здійснення корпоративних прав щодо ТОВ останній звернувся до такого із запитом про надання вказаної вище інформації. Водночас у встановлені законом строки ТОВ ані відповіді на лист ОСОБА_1, ані запитуваної інформації не надало, що стало підставою для звернення з даним позовом до суду.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду позов задоволено частково.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що зі змісту норм ст. 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у сукупності із положеннями ст. 96-1, 116 ЦК України вбачається, що цей закон встановлює для юридичної особи імперативний обов'язок щодо надання її учаснику (засновнику) будь-якої інформації щодо діяльності (у тому числі і господарської) товариства. При чому перелік документів, що містять таку інформацію, не є вичерпним.

КГС ВС відзначив, що ч. 1 ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» містить перелік документів з якого неможливо однозначно та вичерпно встановити усі конкретно визначені документи (назви таких), до яких товариство зобов'язано надати доступ його учаснику/учасникам (засновнику/засновникам), адже деякі з пунктів є загальною назвою пакета документів (зокрема, але не виключно, документи звітності; документи, пов'язані з випуском емісійних цінних паперів; документи бухгалтерського обліку), а деякі з них взагалі

є відсилочними нормами (зокрема, «інші документи, передбачені законодавством, статутом товариства, рішеннями загальних зборів учасників, наглядової ради та виконавчого органу товариства»).

КГС ВС наголосив на тому, що одержання учасником господарського товариства інформації про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом та законом, є необхідним для реалізації таким учасником своїх корпоративних прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні господарською організацією.

Відтак внаслідок невиконання господарським товариством свого обов'язку з надання учаснику господарського товариства на його вимогу інформації про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом та законом, можуть бути визнані порушеними як право учасника товариства на інформацію, так і його корпоративні права.

Суди попередніх інстанцій, встановивши, що ТОВ не виконало свій обов'язок з надання відповідної інформації на вимогу позивача, врахувавши, що надання визначених позивачем документів є обов'язком товариства у відповідності до приписів статей 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та положень статуту Товариства і, відповідно, ненадання відповідачем запитуваної учасником товариства інформації (ненадання копій відповідних документів) порушує права та законні інтереси учасника товариства, дійшли висновку про наявність підстав для захисту права позивача на отримання інформації про діяльність товариства у задоволеній частині позову.

Разом з тим, господарські суди вказали, що запитувані позивачем документи, а саме: перелік дебіторів, кредиторів станом на 31.12.2020, 31.12.2021, 31.12.2022, 31.12.2023, а також за кожний звітний квартал 2024 року (станом на 31.03.2024, 30.06.2024); перелік контрагентів, яким з 2020 року по сьогодні здійснювалось відчуження товарів; перелік контрагентів, з якими було укладено договори концесії у період з 2020 року до теперішнього часу, а також копії договорів із ними; перелік контрагентів, з якими у ТОВ укладено договори на надання бухгалтерських послуг, а також копії таких договорів; договори оренди приміщень з 2020 року до теперішнього часу; довідки про відсутність заборгованості перед АТ "СЕНС БАНК"; угоди, укладених з постачальниками-нерезидентами за 2021- 2024 роки та стан розрахунків з ними, підтверджений документально; копії платіжних документів, що підтверджують взаєморозрахунки з постачальниками-нерезидентами, не є первинними бухгалтерськими документами у розумінні Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а відтак не можуть бути надані учаснику товариства на його вимогу на підставі частини першої ст. 43 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». З огляду на що у позові у відповідній частині судами було відмовлено.

КГС ВС, оцінюючи правомірність та обґрунтованість висновків судів попередніх інстанцій у частині відмови у задоволенні позову (що є предметом касаційного

оскарження), через призму нормативно-правового регулювання спірних правовідносин, вважає такі висновки господарських судів у відповідній частині передчасними з огляду на таке.

За загальним правилом фактом підтвердження здійснення господарської операції є саме первинні документи бухгалтерського обліку, до яких належать усі документи в їх сукупності, складені щодо господарської операції, що відповідають вимогам закону, зокрема ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положенню про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, та відображають реальні господарські операції.

Так, відмовляючи у задоволенні позовних вимог щодо надання, зокрема, але не виключно, копій договорів концесії, договорів про надання бухгалтерських послуг, договорів оренди приміщень, угод, укладених з постачальниками-нерезидентами та стан розрахунків з ними, копії платіжних документів, що підтверджують взаєморозрахунки з постачальниками-нерезидентами, господарські суди не надали правової оцінки запитуваним документам з огляду на їх зміст та правову природу, у зв'язку з чим дійшли передчасних висновків, що такі не є первинними бухгалтерськими документами у розумінні ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

У контексті наведеного КГС ВС відзначив, що учасник (засновник) товариства з огляду на положення ст. 5, 43 Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» та ст. 96-1, 116 ЦК України має безумовне право на отримання інформації про діяльність товариства, у тому числі і господарської, у процесі здійснення якої вчиняються господарські операції, внаслідок яких відбувається реальний рух активів.

За результатом розгляду касаційної скарги КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду в оскаржуваній частині скасував, справу у скасованій частині передав на новий розгляд до господарського суду. В іншій частині рішення господарського суду постанову апеляційного господарського суду залишив без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.05.2025 у справі № 922/3416/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127535839>

3.3. Про неправомірність повторного розгляду Мін'юстом однієї й тієї ж скарги без наявності судового рішення про скасування попереднього рішення Мін'юсту

Повторний розгляд Мін'юстом однієї й тієї самої скарги у сфері державної реєстрації можливий лише у разі скасування судом попереднього рішення Мін'юсту за результатами розгляду такої скарги. Повноваження Мін'юсту при розгляді скарг обмежуються контролем процедурних моментів та не поширюються на вирішення

спорів щодо змісту документів чи правомірності рішень уповноважених органів юридичних осіб, які належать до компетенції господарського суду.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 (учасник ТОВ «Екіпаж») у справі за позовом скаржника до Мін'юсту, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ТОВ «Екіпаж», ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про визнання протиправним і скасування наказу «Про задоволення скарги ОСОБА_3 і ОСОБА_2 від 18.04.2022» та реєстраційних дій, учинених на підставі цього наказу, проведених приватним нотаріусом щодо ТОВ «Екіпаж».

Позивач стверджував, що оспорюваний наказ порушує його права та інтереси, як одного з учасників ТОВ «Екіпаж». Нотаріус, який учинив названу реєстраційну дію на підставі рішення загальних зборів учасників цього товариства, діяв згідно з вимогами п. 1 ч. 10 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та не мав підстав, передбачених ст. 28 цього ж Закону, для відмови у державній реєстрації. До того ж порушені строки розгляду скарги, зроблені протилежні висновки за наслідками розгляду однієї і тієї ж скарги від 18.04.2022, повторний розгляд здійснено без належної правової підстави, оскільки доручення Мін'юсту щодо перегляду відповідної скарги не мотивовано.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду у позові відмовлено.

Судові рішення мотивовані тим, що реєстраційна дія вчинена на підставі копії протоколу зборів учасників ТОВ «Екіпаж», справжність підписів яких (учасників) не засвідчена нотаріально, тобто вчинена з порушенням п. 6 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», тоді як рішення учасників юридичної особи, на підставі якого у ЄДР вносяться будь-які зміни до відомостей про юридичну особу, мають бути оформлені на спеціальному нотаріальному бланку, а справжність підписів засвідчена нотаріусом. Тому оскаржуваний наказ Мін'юсту відповідає вимогам закону.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що рішення загальних зборів ТОВ «Екіпаж» від 17.02.2022 станом на час розгляду скарги ОСОБА_3 і ОСОБА_2 були чинними, тоді як скаржники у скаргі до Мін'юсту наголошували на підробленні протоколу загальних зборів і порушеннях з боку реєстратора, який не засвідчив справжність підписів учасників товариства на ньому.

Колегія Мін'юсту двічі 01.08.2022 та 04.10.2022 розглядала одну й ту саму скаргу ОСОБА_3 і ОСОБА_2 і за результатами цих розглядів сформувала різні висновки.

Так, спочатку рекомендувала відмовити у її задоволенні, позаяк реєстраційна дія нотаріуса вчинена із дотриманням закону. Згодом за дорученням Міністра юстиції України цю ж саму скаргу повернуто на повторний розгляд до Колегії, яка рекомендувала її задовольнити і скасувати оскаржувану реєстраційну дію на тій підставі, що протокол загальних зборів учасників ТОВ «Екіпаж» від 17.02.2022 № 17/02/22 оформлений без дотримання вимог законодавства, оскільки

не містить посвідчувального напису щодо засвідчення справжності підписів учасників, не викладений на спеціальному бланку нотаріальних документів, а ОСОБА_3 і ОСОБА_2 її оскаржували саме з підстав підроблення цього протоколу, який вони не підписували, і за рішення про припинення діяльності ТОВ «Екіпаж» не голосували та участі 17.02.2022 у загальних зборах не брали.

Пункт 17 Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128 (далі - Порядок № 1128) у редакції станом на час розгляду Колегією скарги ОСОБА_3 і ОСОБА_2 передбачав, що у разі скасування судом рішення Мін'юсту за результатами розгляду скарги у сфері державної реєстрації Мін'юст забезпечує новий розгляд такої скарги відповідно до цього Порядку. Тобто законодавець у Порядку № 1128, який визначає саме процедуру здійснення Мін'юстом та його територіальними органами розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Мін'юсту, передбачав не повторний, а новий розгляд скарги Мін'юстом і лише у випадку скасування судом рішення Мін'юсту за результатами розгляду скарги у сфері державної реєстрації.

Враховуючи викладене, КГС ВС вказав на те, що не можна стверджувати про законність повторного розгляду Колегією скарги, адже судового рішення про скасування попереднього рішення Мін'юсту не було.

Повноваження Мін'юсту при розгляді скарг на дії чи бездіяльність державних реєстраторів, суб'єктів реєстрації чи його територіальних органів за Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» та Порядком № 1128 обмежуються контролем процедурних моментів (дотримання строків, належне оформлення документів, наявність підписів тощо). Скасування реєстраційних дій Мін'юстом можливе лише у разі виявлення формальних порушень вимог до оформлення документів, що подаються для державної реєстрації, передбачених ч.1 ст. 15 цього Закону, та/або подання заявником для державної реєстрації юридичної особи неналежних документів, перелік яких визначається ст. 17 цього ж Закону. Відмова Мін'юсту у задоволенні скарги через відсутність формальних порушень є правомірною, а у разі виникнення спорів щодо змісту документів чи правомірності рішень уповноважених органів юридичних осіб, Мін'юст не є належним органом для їх вирішення, оскільки не може досліджувати законність проведення зборів учасників юридичної особи чи достовірність їх результатів. Коли спір стосується суті рішення уповноваженого органу юридичної особи (зокрема, кворуму чи правомірності підписів), такі питання належать вирішенню господарським судом.

Тому КГС ВС дійшов висновку про те, що оскаржуваний наказ прийнято з порушенням ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», п. 13, 17 Порядку № 1128.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення господарського суду міста та постанову апеляційного господарського суду скасовано. Ухвалено нове рішення про задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.05.2025 у справі № 910/13544/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127421110>.

3.4. Щодо того, чи може свідчити про зловживання процесуальними правами збіг в одній особі позивача та директора відповідача

Збіг позивача та директора відповідача в одній особі не є ознакою суперечливої поведінки та не свідчить про зловживання процесуальними правами, оскільки така особа виступає в судовому процесі у різних правових статусах: як фізична особа (позивач) та як представник юридичної особи (відповідач). Визнання позову є законним правом відповідача і саме по собі не може вважатися проявом недобросовісної поведінки сторін у справі.

Водночас збіг позивача та директора відповідача в одній особі, не спростовує можливості наявності між учасниками справи корпоративного спору щодо прийнятих відповідачем рішень в період, коли підписантом відповідача був не позивач, як керівник відповідача.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_2 (керівник ГО «Федерація велосипедного спорту України») до ГО «Федерація велосипедного спорту України», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: 1) ОСОБА_3, 2) ОСОБА_1, про визнання недійсним та скасування наказу Президента ГО «Федерація велосипедного спорту України» «Про поновлення на посаді».

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що спірний наказ був виданий неуповноваженою особою – ОСОБА_1, який станом на дату видачі наказу не займав посаду Президента Федерації велосипедного спорту України.

Господарський суд ухвалою позовну заяву залишив без розгляду на підставі ч. 3 ст. 43 ГПК України, оскільки спір у справі за поданим позовом має штучний характер, оскільки поданий позов не спрямований на реальний захист прав позивача та поданий на захист начебто порушених прав ОСОБА_2, як Президента, так і члена Федерації велосипедного спорту України.

Апеляційний господарський суд постановою скасував ухвалу господарського суду, а справу (позовну заяву) передав на розгляд суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що висновки місцевого господарського суду щодо начебто порушених прав позивача фактично ґрунтуються на припущеннях, на яких не може ґрунтуватися судові рішення, зроблені без належного з'ясування обставин справи щодо наявності порушеного права чи інтересу позивача, без дослідження, яке саме право позивача є об'єктом судового захисту за поданим позовом. Крім того, суд першої інстанції не врахував сталу судову практику про те, що відсутність обставин, які б підтверджували наявність порушеного права та / або законного інтересу особи,

за захистом якого вона звернулася до суду, є підставою саме для відмови у задоволенні такого позову.

Відсутність цих обставин (відсутність порушеного права позивача) сама по собі не є ознакою штучного характеру спору.

Також КГС ВС вказав, що висновок місцевого господарського суду про те, що позов у справі поданий з метою використання судового рішення, ухваленого за результатами розгляду позову, в інших провадженнях, також є необґрунтованим та фактично побудований на припущеннях суду, які були зроблені судом лише на підставі пояснень позивача, наведених у судовому засіданні.

КГС ВС зауважив, що місцевий господарський суд не досліджував в яких саме інших судових провадженнях може бути використане рішення суду у цій справі та в чому буде полягати неправомірність такого використання судового рішення, враховуючи те, що господарський процесуальний закон передбачає (дозволяє) використання при розгляді справи обставин, встановлених в іншій судовій справі, як преюдиційних.

Разом з цим суд апеляційної інстанції за результатом прослуховування звукозапису протоколу засідання місцевого господарського суду у цій справі, встановив, що позивач, будучи особисто присутнім на цьому судовому засіданні, взагалі не висловлював свого наміру щодо протиправного використання судового рішення у цій справі в інших судових справах. Суд касаційної інстанції також врахував те, що в матеріалах справи відсутні докази, які б беззаперечно підтверджували існування у позивача можливість та наміру протиправного використання рішення суду у цій справі в інших судових провадженнях.

КГС ВС зазначив про безпідставність доводів скаржника про наявність суперечливої поведінки позивача, оскільки позивач подав позов, який був визнаний ним же, як керівником ГО «Федерація велосипедного спорту України».

КГС ВС дійшов висновку, що та обставина, що позивач та керівник відповідача є однією особою, не свідчить про суперечливість дій такої особи з огляду на те, що в судовому процесі така особа виступає в статусі позивача як фізична особа, а в статусі відповідача діє як представник юридичної особи та вчиняє дії в межах прав та обов'язків відповідача, як юридичної особи. При цьому чинний ГПК України, зокрема п. 1 ч. 2 ст. 46, передбачає право відповідача на визнання позову. Отже, визнання позову є правом відповідача, що передбачене законом, і не свідчить про суперечливу поведінку сторін у справі.

Водночас судова колегія погодилась з висновками суду апеляційної інстанції, що збіг позивача та директора відповідача в одній особі, не спростовує можливості наявності між учасниками цієї справи корпоративного спору щодо прийнятих відповідачем рішень в період, коли підписантом відповідача був не позивач, як керівник відповідача. Саме цей період (коли рішення від імені відповідача підписувались не позивачем) і входить до предмету дослідження у справі.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, постанову апеляційного господарського суду без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.05.2025 у справі № 910/4384/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127286581>.

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо належного способу захисту прав територіальної громади, порушених неправильним визначенням цільового призначення орендованої земельної ділянки комунальної власності, яке спричинило встановлення орендної плати в меншому розмірі

Визнання незаконним та скасування рішення міської ради, яким земельну ділянку із розташованою АЗС замість земель автомобільного транспорту протиправно віднесено до земель житлової та громадської забудови, є належною та ефективною позовною вимогою, ураховуючи, що це рішення не вичерпало своєї дії шляхом виконання

і породжує правові наслідки, а його скасування саме по собі вимагатиме від сторін договору оформлення змін до нього в частині орендної плати.

Натомість визнання договору оренди землі недійсним в цілому у цьому разі не є об'єктивно виправданим, обґрунтованим способом захисту та спричинить порушення / обмеження законних прав та інтересів відповідачів, зокрема, орендаря, який є власником розташованого на орендованій земельній ділянці нерухомого майна, за відсутності його протиправної поведінки.

Водночас щодо порушення, яке полягало у недоотриманні міським бюджетом орендної плати, належним способом захисту буде звернення з позовом до орендаря про сплату недоплаченої (недоотриманої) суми орендної плати в розмірі, визначеному відповідно до належної ставки орендної плати

КГС ВС розглянула касаційну скаргу прокурора у справі за позовом скаржника до міської ради, ТОВ про визнання незаконним рішення міської ради про зміну цільового призначення земельної ділянки та визнання недійсним договору оренди цієї ділянки.

Позовні вимоги прокурора були обґрунтовані порушенням порядку визначення та зміни цільового призначення земельної ділянки на якій розміщено АЗС та стосувалися визнання незаконним та скасування пункту рішення міської ради, який стосувався зміни категорії земель із «земель промисловості, транспорту, енергетики, оборони та іншого призначення» на «землі житлової та громадської забудови», що призвело до зменшення орендної плати та недоотримання коштів місцевим бюджетом, а також через невідповідність цих документів законодавству та фактичному цільовому призначенню земельної ділянки.

Рішенням суду суд першої інстанції позовні вимоги задоволено. Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення першої інстанції та прийнято нове про відмову у задоволенні позову. Постанова мотивована тим, що задоволення вимоги про визнання незаконним та скасування рішення міської ради, яке вже було реалізоване (земельна ділянка передана в оренду), не призведе до поновлення прав позивача і не є ефективним способом захисту. Також суд зазначив, що вимога про визнання недійсним договору оренди без вимоги про застосування наслідків його недійсності також не є ефективним способом захисту майнових прав.

ОЦІНКА СУДУ

СП КГС ВС дійшла висновку, що за встановлених обставин справи щодо порушення законодавства щодо визначення розміру орендної плати та відсутності порушень щодо підстав набуття права на земельну ділянку Верховний Суд погоджується з висновками суду першої інстанції щодо можливості визнання спірного договору недійсним без обов'язкового застосування наслідків недійсності правочину у вигляді повернення земельної ділянки, оскільки саме по собі визнання недійсним такого договору вимагатиме від сторін оформлення користування земельною ділянкою в порядку встановленому земельним законодавством, а отже досягається мета звернення прокурора з позовом.

Разом з тим, колегія суддів погодилась з висновком суду першої інстанції, що належна ТОВ автозаправочна станція у законний спосіб не може бути розміщена на земельній ділянці з будь-яким іншим цільовим призначенням, ніж землі автомобільного транспорту, зокрема і з визначеним оспорюваним пунктом рішення міської ради для будівництва та обслуговування будівель торгівлі категорії «землі житлової та громадської забудови».

При цьому, СП КГС ВС відзначив, що суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про обрання прокурором неналежного способу захисту, скасував законне рішення місцевого господарського суду та відмовив у позові у цій частині.

СП КГС ВС висувала, якщо прокурор вважає, що порушення інтересів держави полягає у незаконній зміні категорії земель за цільовим призначенням, то вимога про визнання незаконним та скасування рішення міської ради (у частині зміни цільового призначення земельної ділянки) є належною та ефективною. При цьому, скасування акта індивідуальної дії означає, що такий акт не породжує жодних правових наслідків від моменту його прийняття.

За загальним правилом ст. 20 ЗК України встановлення та зміна цільового призначення земельних ділянок здійснюється рішенням відповідного органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування або власника земельної ділянки приватної власності. Сторони договору не вправі встановлювати чи змінювати категорію цільового призначення земельної ділянки договором, зокрема договором оренди землі;

Отже, СП КГС ВС виснував: що зміна цільового призначення земельної ділянки, на якій розташована АЗС, з земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення на землі житлової та громадської забудови є незаконною, оскільки суперечить вимогам земельного законодавства, яке передбачає розміщення АЗС на землях транспорту. Суд підкреслив, що прокурор обрав ефективний спосіб захисту, оскаржуючи рішення міської ради, оскільки таке рішення не вичерпало своєї дії і породжує правові наслідки.

Щодо вимоги про визнання недійсним договору оренди, суд зазначив, що оскільки на ділянці знаходиться нерухоме майно, яке належить відповідачу, визнання договору недійсним призведе до порушення прав власника майна.

Також СП КГС ВС виснувала, що у питанні недоотримання міським бюджетом орендної плати через оспорюваний пункт її рішення належним способом захисту є звернення до суду (в тому числі прокурором з визначенням в якості органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах) з позовом до орендаря з вимогою про сплату недоплаченої (недоотриманої) суми орендної плати в розмірі, визначеному відповідно до належної ставки орендної плати.

СП КГС ВС також зауважила, що належним способом захисту в даному випадку є вимога про сплату недоотриманої суми орендної плати, а не визнання недійсним договору оренди в цілому. Зазначивши, що визнання недійсним договору оренди земельної ділянки в цілому у даному випадку не є об'єктивно виправданим та обґрунтованим способом захисту, а також спричиняє порушення/обмеження законних прав та інтересів відповідачів, тобто не є адекватним способом захистом за наявних у цій справі обставин.

Враховуючи зазначене колегія суддів відступила від висновку КГС ВС, викладеного у постанові від 09.10.2024 у справі № 904/205/23, про те, що у спірних правовідносинах можливе визнання договору недійсним без обов'язкового застосування наслідків недійсності правочину у вигляді повернення земельної ділянки, та що саме по собі визнання недійсним такого договору вимагатиме від сторін оформлення користування земельною ділянкою в порядку встановленому земельним законодавством, а отже досягається мета звернення прокурора з позовом.

За результатами касаційного перегляду скаргу задоволено частково, скасовано постанову апеляційного суду в частині скасування рішення суду першої інстанції про визнання незаконним рішення міської ради, та залишено в силі рішення суду першої інстанції в цій частині, в решті постанову апеляційного суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови судової палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС від 17.04.2025 у справі № 904/186/23 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/127571178>. Постанова ухвалена з окремими думками суддів Берднік І. С., Зуєва В. А. та зі збіжною окремою думкою судді Рогач Л. І.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 26 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua